

УДК 002.2:001.891](477)"2016"(083.41)

Олена Ключніченко,
старший науковий співробітник
відділу наукової підготовки державних бібліографічних
показників Книжкової палати України

Розвиток науки в Україні (за матеріалами бази даних державної бібліографії авторефератів дисертацій за 2016 р.)

У статті на основі аналізу бази даних авторефератів дисертацій за 2016 р. за галузями знань, що відповідають класам та розділам Універсальної десятикової класифікації (УДК), виявлено основні тенденції та особливості розвитку наукових досліджень в Україні. Також здійснено аналіз кількісного й тематичного розподілу дисертаційних досліджень за регіонами, науковим ступенем і гендерною належністю науковців.

Ключові слова: автореферати дисертацій, бібліографічний показник, гендерна належність, науковий ступінь.

Мета дослідження: виявлення напрямів наукових досліджень в Україні, складу науковців.

Метод дослідження: бібліометричний аналіз.

Об'єкт дослідження: база даних державної бібліографії (БД) авторефератів дисертацій за 2016 р.

Одним із завдань Книжкової палати України, покладених на неї згідно зі ст. 27 Закону України "Про видавничу справу", є створення поточних і ретроспективних бібліографічних БД за видами видань, зокрема й авторефератів дисертацій, що формуються відповідно до єдиних принципів відбору, правил бібліогра-

фічного опису, систематизації та предметизації з урахуванням чинних в Україні стандартів [1—5; 7].

Одним із критеріїв оцінювання стану науки в нашій країні є кількість підготовлених до захисту дисертаційних досліджень, що надходять у Книжкову палату України у формі автореферату дисертацій згідно із Законом України "Про обов'язковий примірник документів" [9].

Кількість авторефератів дисертацій, зареєстрованих у БД Книжкової палати України 2012—2016 рр. представлено у табл. 1.

Таблиця 1

**Кількість авторефератів дисертацій, зареєстрованих у БД
Книжкової палати України у 2012—2016 рр.**

Рік	Автореферати дисертацій				Разом
	на здобуття наукового ступеня доктора наук		на здобуття наукового ступеня кандидата наук		
	кількість	%	кількість	%	
2012	937	12,07	6 826	87,93	7 763
2013	1 204	15,20	6 717	84,80	7 921
2014	788	12,11	5 717	87,89	6 506
2015	975	13,28	6 366	86,72	7 341
2016	881	14,19	5 329	85,81	6 210

Для досягнення повноти та об'єктивності дослідження використано БД авторефератів дисертацій за повний календарний рік. Найбільше цих видань зафіксовано у 2013 році — 7921 назва, а найменше у 2016 році — 6210.

Розглянемо розподіл тематики дисертаційних досліджень за галузями наук, відображеними у класифікаційній системі УДК. У діагр. 1 наведено розподіл авторефератів дисертацій за класами УДК у відсотках.

У діагр. 2 — кількісний розподіл авторефератів дисертацій залежно від наукового ступеня, на здобуття якого подано роботу.

0 Загальний відділ — 5,52%, або 343 записи (53 на здобуття наукового ступеня доктора наук та 290 — кандидата наук);

1 Філософія. Психологія — 3,85%, або 239 записів (39 на здобуття наукового ступеня доктора наук та 200 — кандидата наук);

2 Релігія. Теологія (богослов'я) — 0,2%, або 13 записів (на здобуття наукового ступеня кандидата наук) — містить найменшу кількість записів;

3 Суспільні науки — 34,33%, або 2132 записи (302 на здобуття наукового ступеня доктора наук та 1830 — кандидата наук) — у цьому класі відображено найбільшу кількість записів;

5 Математика та природничі науки — 11,1%, або 689 записів (112 на здобуття наукового ступеня доктора наук та 577 — кандидата наук) — третє місце за загальною кількістю дисертаційних робіт;

6 Прикладні науки. Медицина. Техніка — 32,87%, або 2041 запис (292 на здобуття наукового ступеня док-

тора наук та 1749 — кандидата наук) — друге місце за загальною кількістю досліджуваних документів;

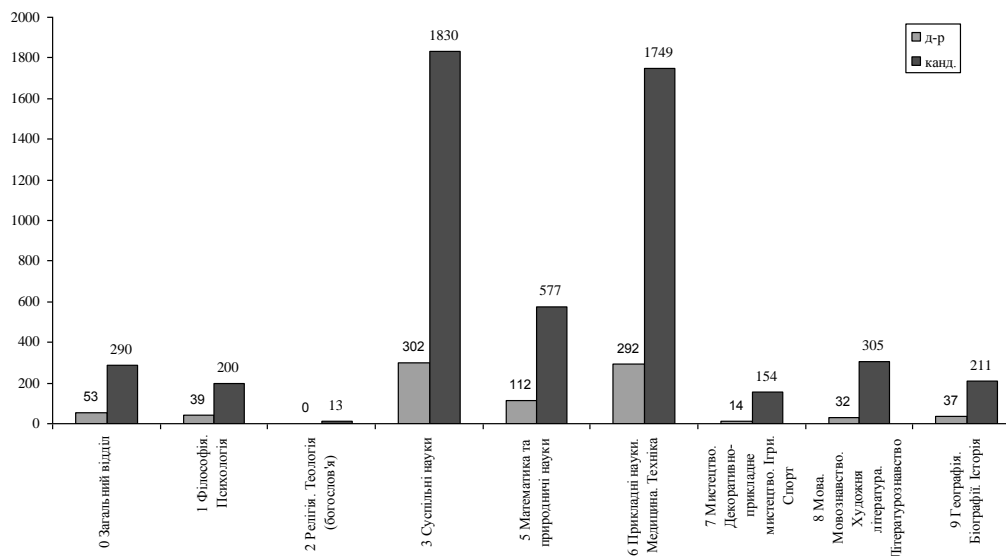
7 Мистецтво. Декоративно-прикладне мистецтво. Ігри. Спорт — 2,71%, або 168 записів (14 на здобуття наукового ступеня доктора наук та 154 — кандидата наук);

8 Мова. Мовознавство. Художня література. Літературознавство — 5,43%, або 337 записів (32 на здобуття наукового ступеня доктора наук та 305 — кандидата наук);

9 Географія. Біографії. Історія — 3,99%, або 248 записів (37 на здобуття наукового ступеня доктора наук та 211 — кандидата наук).

Діагр. 1. Відсотковий розподіл авторефератів дисертацій за класами УДК

Діагр. 2. Кількісний розподіл авторефератів дисертацій за класами УДК та науковим ступенем

У діагр. 3—11 наведено відсотковий розподіл авторефератів дисертацій за розділами у класах УДК.

У діагр. 3 наведено результати аналізу тематичного розподілу наукових робіт за розділами УДК класу 0 Загальний відділ від загальної кількості дисертаційних досліджень у класі, де відображено автореферати дисертацій з питань організації наукової роботи, науково-технічної інформації, писемності, інформаційних технологій, бібліографії та бібліотечної справи, журналістики тощо. Найбільше досліджень зареєстровано у розділах 005 Управління. Менеджмент — 46,36% (159 записів), 004 Комп'ютерна наука і технологія. Застосування

комп'ютера. Оброблення даних — 40,23% (138 записів). Незначною кількістю представлено автореферати дисертацій у розділах 070 Газети. Преса. Журналістика (4,08%, або 14 записів), 006 Стандартизація та стандарти (3,79%, або 13 записів), 02 Бібліотечна справа. Бібліотекознавство (2,92%, або 10 записів), 002 Друк загалом. Документація. Книги. Авторство (1,17%, або 4 записи). Менше ніж 1% робіт зафіксовано у розділах 008 Цивілізація. Культура. Прогрес та 050 Серіальні видання. Періодика (0,58%, або по 2 записи), 001 Наука та знання загалом. Організація розумової праці (0,29%, або 1 запис).

Діагр. 3. Розподіл авторефератів дисертацій за розділами УДК класу 0 Загальний відділ

Клас 1 *Філософія. Психологія* (діагр. 4) налічує таку кількість дисертаційних досліджень по розділах: 159.9 *Психологія* — 57,74% (138 записів), 1/14 *Філософія* — 35,56% (85 записів), 16 *Логіка. Епістемологія. Теорія пізнання. Методологія та логіка науки* — 5,44% (13 записів), 17 *Філософія моралі. Етика. Практична філософія* — 1,26% (3 записи).

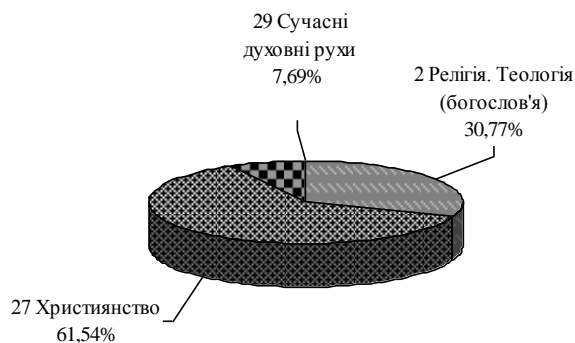
У класі 2 *Релігія. Теологія (богослов'я)* (діагр. 5) незначну кількість наукових робіт виявлено у розділі 27 *Християнство* (61,54%, або 8 записів), ще менше — із загальних питань релігії та богослов'я (30,77%, або 4 записи), і лише 1 запис (7,69%) зареєстровано у розділі 29 *Сучасні духовні рухи*.

За результатами аналізу кількості авторефератів дисертацій у класі 3 *Суспільні науки* (діагр. 6) виявлено, що

позицію лідера посідає розділ 34 *Право. Юриспруденція* (31,47%, або 671 запис), друге місце належить розділу 37 *Освіта. Виховання. Навчання. Дозвілля* (30,21%, або 644 записи), третє — розділу 33 *Економіка. Економічні науки* (26,13%, або 557 записів). Незначну кількість наукових праць представлено у розділах 32 *Політика* (4,5%, або 96 записів), 35 *Державне адміністративне управління. Військова справа* (4,27%, або 91 запис), 31 *Демографія. Соціологія. Статистика* (2,81%, або 60 записів). Найменше дисертаційних робіт виявлено у розділах 36 *Забезпечення духовних і матеріальних життєвих потреб* (0,47%, або 10 записів), 30 *Теорія, методологія та методи суспільних наук. Соціографія* (0,09%, або 2 записи) та 39 *Етнографія. Звичаї. Традиції. Спосіб життя. Фольклор* (0,05%, або 1 запис).

Діагр. 4. Розподіл авторефератів дисертацій за розділами УДК класу 1 Філософія. Психологія

Діагр. 5. Розподіл авторефератів дисертацій за розділами УДК класу 2 Релігія. Теологія (богослов'я)

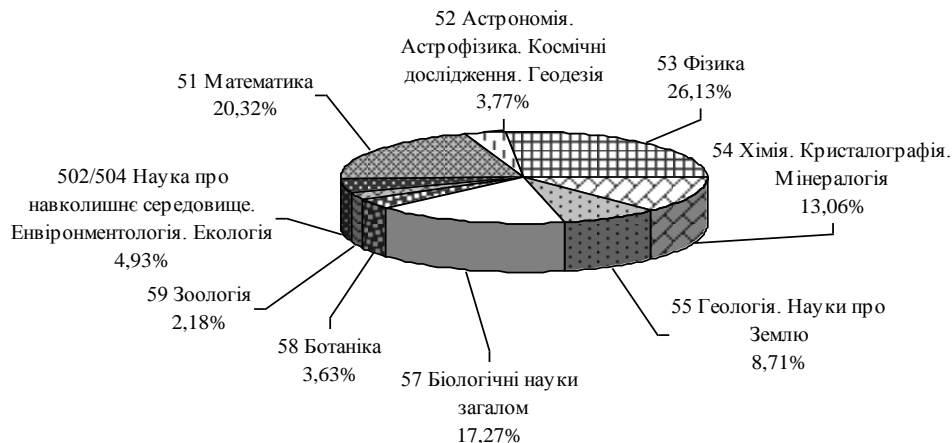
Діагр. 6. Розподіл авторефератів дисертацій за розділами УДК класу 3 Суспільні науки

Дослідження записів БД класу 5 *Математика та природничі науки* (діагр. 7) свідчить, що найбільше наукових робіт виявлено у розділах 53 *Фізика* (26,13%, або 180 записів), 51 *Математика* (20,32%, або 140 записів), 57 *Біологічні науки загалом* (17,27%, або 119 записів), 54 *Хімія. Кристалографія. Мінералогія* (13,06%, або 90 записів); значно менше — у розділах 55 *Геологія. Науки про Землю* (8,71%, або 60 записів), 502/504 *Наука про навколишнє середовище. Енвіронментологія. Екологія* (4,93%, або 34 записи), 52 *Астрономія. Астрофізика. Космічні дослідження. Геодезія* (3,77%, або 26 записів), 58 *Ботаніка* (3,63%, або 25 записів); найменше — у розділі 59 *Зоологія* (2,18%, або 15 записів).

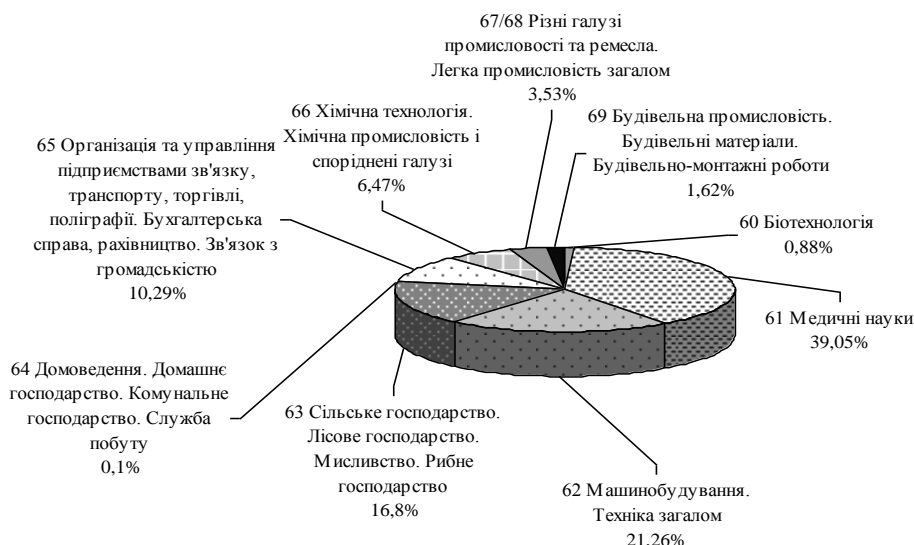
У класі 6 *Прикладні науки. Медицина. Техніка* (діагр. 8) перше місце за кількістю дисертаційних робіт посідає розділ 61 *Медичні науки* (39,05%, або 797 записів); друге — 62 *Машинобудування. Техніка загалом* (21,26%, або 434 записи); третє та четверте місця поділили розділи 63 *Сільське господарство. Лісове господарство. Мисливство. Рибне господарство* (16,8%, або 343 записи), 65 *Організація та управління підприємствами зв'язку, транспорту, торгівлі, поліграфії. Бухгалтерська справа, рахівництво. Зв'язок з громадськістю* (10,29%, або 210 записів). Невелику

частку досліджень зафіксовано у розділах 66 *Хімічна технологія. Хімічна промисловість і споріднені галузі* (6,47%, або 132 записи), 67/68 *Різні галузі промисловості та ремесла. Легка промисловість загалом* (3,53%, або 72 записи), 69 *Будівельна промисловість. Будівельні матеріали. Будівельно-монтажні роботи* (1,62%, або 33 записи). Найменшу кількість наукових робіт виявлено у розділах 60 *Біотехнологія* (0,88%, або 18 записів), 64 *Домоведення. Домашнє господарство. Комунальне господарство. Служба побуту* (0,1%, або 2 записи).

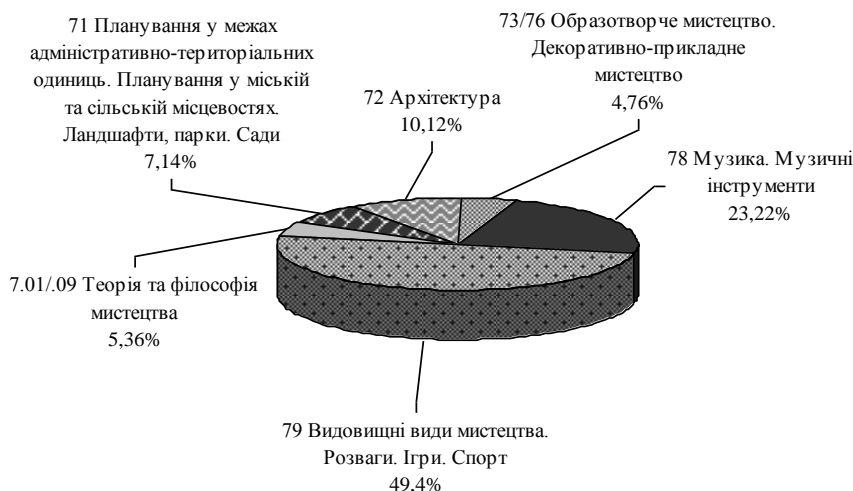
У ході аналізу бібліографічних записів класу 7 *Мистецтво. Декоративно-прикладне мистецтво. Ігри. Спорт* (діагр. 9) виявлено, що найбільше авторефератів дисертацій зосереджено у розділах 79 *Видовищні види мистецтва. Розваги. Ігри. Спорт* (49,4%, або 83 записи), 78 *Музика. Музичні інструменти* (23,22%, або 39 записів). Значно меншу частину становлять дослідження розділів 72 *Архітектура* (10,12%, або 17 записів), 71 *Планування у межах адміністративно-територіальних одиниць* (7,14%, або 12 записів). Найменшу кількість наукових робіт зафіксовано у розділах 7.01/09 *Теорія та філософія мистецтва* (5,36%, або 9 записів), 73/76 *Образотворче мистецтво. Декоративно-прикладне мистецтво* (4,76%, або 8 записів).

Діагр. 7. Розподіл авторефератів дисертацій за розділами УДК класу 5 Математика та природничі науки

Діагр. 8. Розподіл авторефератів дисертацій за розділами УДК класу 6 Прикладні науки. Медицина. Техніка

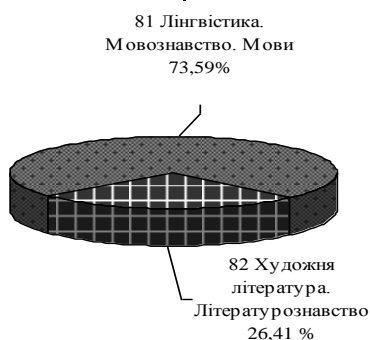

Діагр. 9. Розподіл авторефератів дисертацій за розділами УДК класу 7 Мистецтво. Декоративно-прикладне мистецтво. Ігри. Спорт

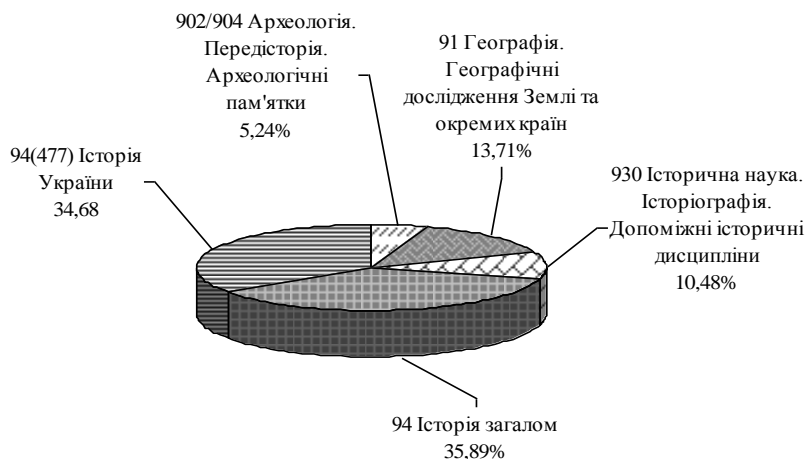
Аналіз авторефератів дисертацій класу 8 Мова. Мовознавство. Художня література. Літературознавство (діагр. 10) свідчить, що більшість досліджень належить до розділу 81 Лінгвістика. Мовознавство. Мови (73,59%, або 248 записів). Розділ 82 Художня література. Літературознавство представлений 89 записами, що становить 26,41% їх загальної кількості у класі.

Автореферати дисертацій класу 9 Географія. Біографії. Історія (діагр. 11) за кількістю досліджень

розподілено так: розділ 94 Історія загалом — 35,89%, або 89 записів, 94 (477) Історія України — 34,68%, або 86 записів, 91 Географія. Географічні дослідження Землі та окремих країн — 13,71%, або 34 записи, 930 Історична наука. Історіографія. Допоміжні історичні дисципліни — 10,48%, або 26 записів; найменшою кількістю дисертацій представлено розділ 902/904 Археологія. Передісторія. Археологічні пам'ятки — 5,24%, або 13 записів.

Діагр. 10. Розподіл авторефератів дисертацій за розділами УДК класу 8 Мова. Мовознавство. Художня література. Літературознавство

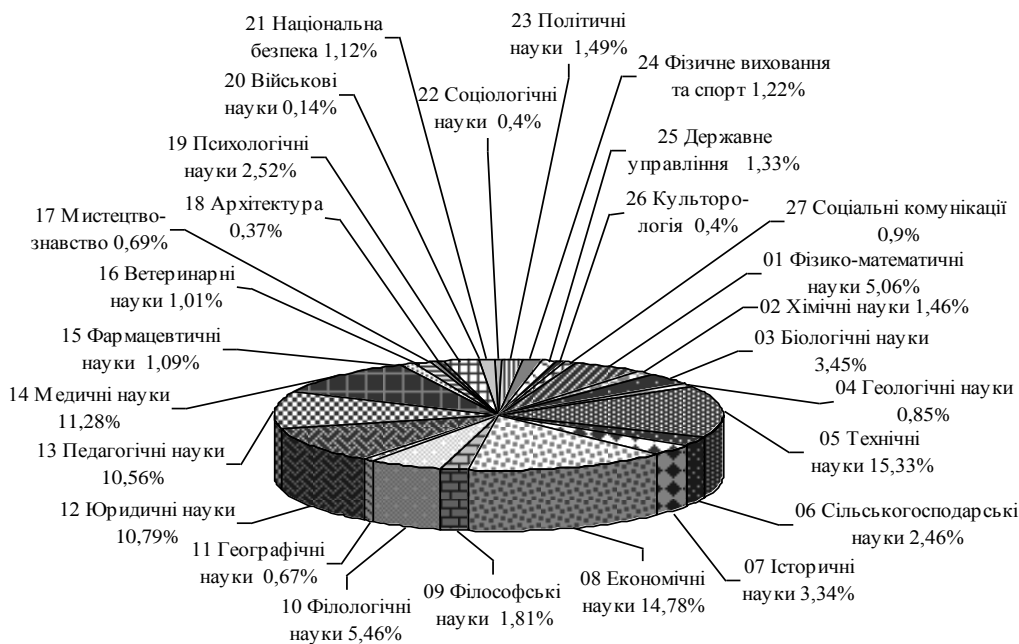

Діагр. 11. Розподіл авторефератів дисертацій за розділами УДК класу 9 Географія. Біографія. Історія

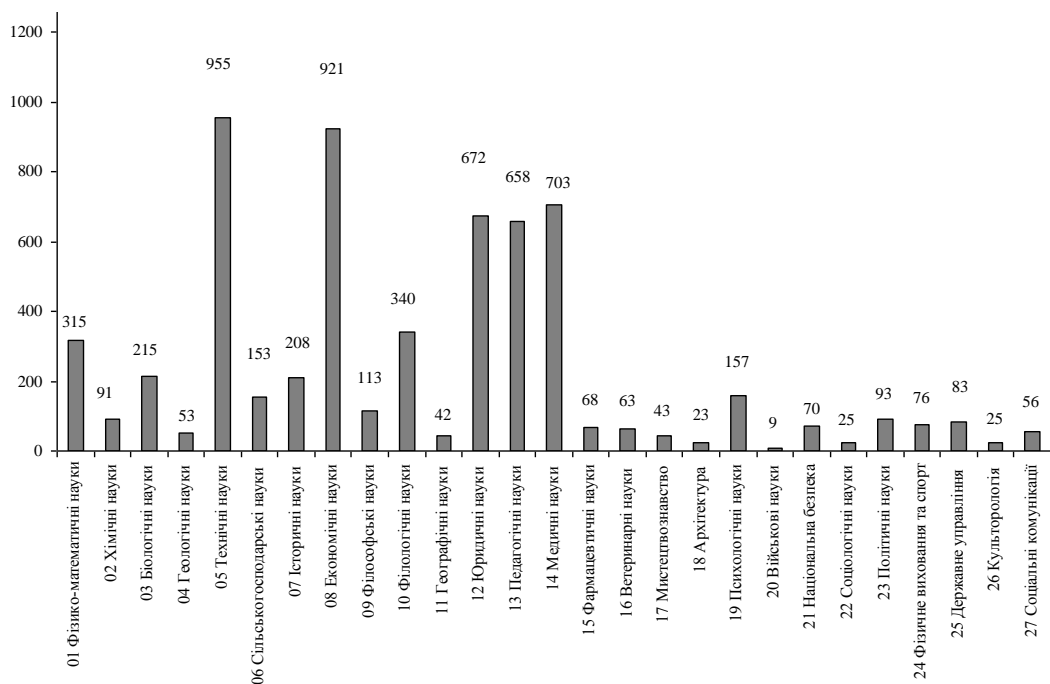
У діагр. 12, 13 відображено кількісний і відсотковий розподіл авторефератів дисертацій за галузями наук згідно з переліком спеціальностей, за якими проводиться захист дисертаційних робіт, затвердженим Наказом Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України від 14.09.2011 р. № 1057 "Про затвердження Переліку наукових спеціальностей".

За результатами аналізу БД авторефератів дисертацій, провідні позиції належать науковим дослідженням із технічних (955 записів, або 15,33%), економічних (921 запис, або 14,78%), медичних (703 записи, або 11,28%), юридичних (672 записи, або 10,79%) і педагогічних (658 записів, або 10,56%) наук. Їхня частка становить 62,73% загальної кількості досліджуваних документів. Майже третина (32,84%) загальної кількості припадає на дисертаційні роботи з філологічних (340 записів, або 5,46%), фізико-математичних (315 записів, або 5,06%), біологічних

(215 записів, або 3,45%), історичних (208 записів, або 3,34%), психологічних (157 записів, або 2,52%), сільськогосподарських (153 записи, або 2,46%), філософських (113 записів, або 1,81%), політичних (93 записи, або 1,49%), хімічних (91 запис, або 1,46%) наук, із державного управління (83 записи, або 1,33%), фізичного виховання та спорту (76 записів, або 1,22%), із національної безпеки (70 записів, або 1,12%), із фармацевтичних (68 записів, або 1,09%), ветеринарних (63 записи, або 1,01%) наук. Менш як 1% дисертаційних робіт зафіксовано у таких спеціальностях: соціальні комунікації (56 записів, або 0,9%), геологічні науки (53 записи, або 0,85%), мистецтвознавство (43 записи, або 0,69%), географічні науки (42 записи, або 0,67%); однакова кількість робіт з культурології та соціологічних наук (по 25 записів, або 0,4%); архітектура (23 записи, або 0,37%). Найменше дисертаційних робіт із військових наук (9 записів, або 0,14%).

Діагр. 12. Відсотковий розподіл авторефератів дисертацій за галузями науки

Діагр. 13. Кількісний розподіл авторефератів дисертацій за галузями науки

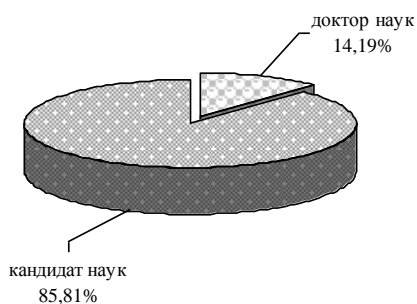
Результати аналізу авторефератів дисертацій за науковим ступенем та гендерною ознакою здобувача представлено у діагр. 14—17 (відсотковий розподіл) і табл. 2.

У ході аналізу БД авторефератів дисертацій (6210 записів) визначено загальну кількість здобувачів наукового ступеня доктора наук (жінок і чоловіків), що становить 881 запис, або 14,19%, та кандидата наук — 5329 записів, або 85,81%. Серед здобувачів наукового ступеня доктора та кандидата наук — 3651 жінка, або 58,79% загальної кількості (452, або 51,31%, — доктора наук та 3199, або 60,03%, — кандидата наук); чоловіків — 2559, або 41,21% загальної кількості (429, або 48,69%, — доктора наук та 2130 або 39,97%, — кандидата наук).

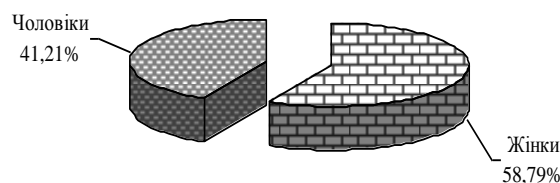
Таблиця 2

Розподіл авторефератів дисертацій за науковим ступенем та гендерною ознакою здобувача

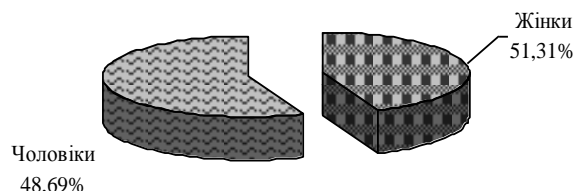
Стать	Науковий ступінь		Разом
	доктор наук	кандидат наук	
Жінки	452	3 199	3 651
Чоловіки	429	2 130	2 559
Усього	881	5 329	6 210

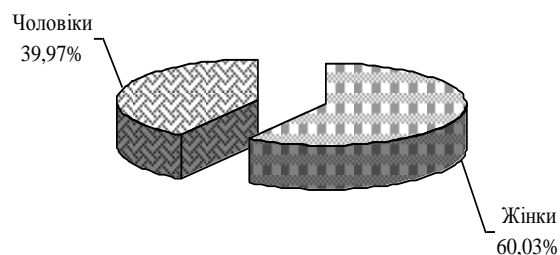
Діагр. 14. Розподіл авторефератів дисертацій за науковим ступенем здобувача

Діагр. 15. Розподіл авторефератів дисертацій за гендерною ознакою здобувача

Діагр. 16. Розподіл авторефератів дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора наук за гендерною ознакою здобувача

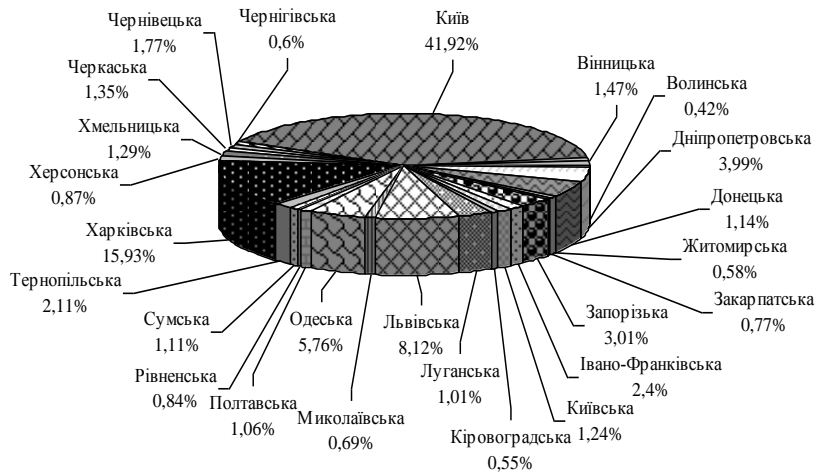

Діагр. 17. Розподіл авторефератів дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата наук за гендерною ознакою здобувача

Дані, наведені у табл. 3 та діагр. 18, свідчать, що за територіальною ознакою (24 області та м. Київ) позицію лідера за кількістю дисертаційних досліджень на ступінь доктора та кандидата наук (2603 записи, або 41,92% загального обсягу) посідає м. Київ. За результатами проведеного аналізу БД виокремлено чо-

тири регіони, в яких зафіксовано найбільше дисертаційних досліджень: Харківська (989 записів, або 15,93%), Львівська (504 записи, або 8,12%), Одеська (358 записів, або 5,76%) та Дніпропетровська (248 записів, або 3,99%) області; у Запорізькій області —

187 записів, або 3,01%, Івано-Франківській — 149 записів, або 2,4%, Тернопільській — 131 запис, або 2,11%. У решті регіонів зафіксовано менше ніж 2% дисертаційних досліджень. Найменша кількість — у Волинській області (26 записів, або 0,42%).

Діагр. 18. Відсотковий розподіл авторефератів дисертацій за територіальною ознакою

У табл. 3 автореферати дисертацій розподілено за класами УДК, науковими ступенями здобувача та територіальною ознакою.

Аналіз бібліографічних записів класу 0 *Загальний відділ* виявив, що найбільше дисертаційних робіт на ступінь доктора та кандидата наук підготовлено до захисту у м. Києві (18 докторських та 88 кандидатських), друге місце посідає Харківська область (13 докторських та 63 кандидатські), третє — Львівська (4 докторські та 33 кандидатські), четверте — Одеська (4 докторські та 26 кандидатських). Решту регіонів представлено незначною кількістю наукових робіт. Бракує дисертаційних досліджень з цієї тематики у таких областях: Волинській, Житомирській, Закарпатській, Київській, Кіровоградській, Чернівецькій.

У класі 1 *Філософія. Психологія* спостерігаємо ту саму тенденцію — найбільше дисертаційних досліджень підготовлено у м. Києві (30 докторських дисертацій та 116 кандидатських), невеликою кількістю робіт представлено Харківську (4 докторські та 26 кандидатських), Одеську (2 докторські та 26 кандидатських) та Луганську (7 кандидатських) області. У Київській, Рівненській та Хмельницькій областях подано до захисту по 5 кандидатських дисертацій. Немає дисертаційних робіт з класу 1 *Філософія. Психологія* у Вінницькій, Донецькій, Закарпатській, Запорізькій, Кіровоградській, Миколаївській, Полтавській, Сумській, Тернопільській, Херсонській, Черкаській, Чернівецькій та Чернігівській областях.

У класі 2 *Релігія. Теологія (богослов'я)* серед загальної кількості авторефератів дисертацій представлено тільки роботи на ступінь кандидата наук: у м. Києві — 7, Житомирській області — 5, Рівненській — 1. В інших регіонах з цієї тематики не зареєстровано жодного дисертаційного дослідження.

У ході аналізу БД авторефератів дисертацій класу 3 *Суспільні науки* виявлено, що провідне місце належить столичним науковцям — 133 докторські та

741 кандидатська дисертація; в інших регіонах розподіл такий: Харківська область — 42 докторські та 234 кандидатські, Одеська — 21 докторська та 105 кандидатських, Львівська — 18 докторських та 107 кандидатських, Тернопільська — 14 докторських та 38 кандидатських, Запорізька — 11 докторських та 82 кандидатські, Київська — 6 докторських та 50 кандидатських. У Закарпатській, Івано-Франківській, Кіровоградській, Рівненській областях на здобуття наукового ступеня доктора наук у галузі гуманітарних та суспільних наук не підготовлено жодного дисертаційного дослідження.

Аналізу даних класу 5 *Математика та природничі науки* свідчить, що майже половину дисертаційних робіт підготовлено у м. Києві (63 докторські та 314 кандидатських). Значна частина праць належить науковцям Харківської (13 докторських та 66 кандидатських), Львівської (17 докторських та 55 кандидатських), Дніпропетровської (6 докторських та 27 кандидатських), Одеської (1 докторська та 27 кандидатських), Чернівецької (3 докторські та 22 кандидатські), Івано-Франківської (2 докторські та 18 кандидатських) областей. Не зареєстровано жодного дисертаційного дослідження цього класу в Донецькій, Житомирській, Київській, Кіровоградській, Миколаївській, Рівненській, Херсонській та Хмельницькій областях.

У класі 6 *Прикладні науки. Медицина. Техніка* майже третина бібліографічних записів припадає на дисертаційні роботи науковців м. Києва (119 докторських та 626 кандидатських). Значну частину досліджень підготували здобувачі наукового ступеня Харківської (73 докторські та 409 кандидатських), Львівської (18 докторських та 147 кандидатських), Дніпропетровської (19 докторських та 105 кандидатських) і Одеської (12 докторських та 100 кандидатських) областей. У решті регіонів зафіксовано незначну кількість дисертацій зазначеної тематики: Тернопільська

область — 8 докторських та 49 кандидатських, Вінницька — 5 докторських та 45 кандидатських. Жодної дисертації на здобуття наукового ступеня доктора наук за цією тематикою не зареєстровано у Волинській, Рівненській, Черкаській, Чернівецькій та Чернігівській областях.

У ході аналізу даних класу 7 *Мистецтво. Декоративно-прикладне мистецтво. Ігри. Спорт* виявлено, що переважають дисертаційні роботи, підготовлені у м. Києві (11 докторських та 75 кандидатських), Львівській (2 докторські та 30 кандидатських) та Харківській (1 докторська та 7 кандидатських) областях. Ще у трьох областях підготовлено до захисту лише кандидатські дисертації: Івано-Франківська — 22, Дніпропетровська — 11, Одеська — 9. У решті регіонів дисертаційних досліджень цієї тематики не зареєстровано.

Дані класу 8 *Мова. Мовознавство. Художня література. Літературознавство* свідчать, що найбільше робіт зафіксовано у столиці (28 докторських та 123 кандидатські), Харківській (2 докторські та 31 кандидатська), Львівській (1 докторська та 31 кандидатська), Одеській (1 докторська та 16 кандидат-

ських) областях. Роботи лише на ступінь кандидата виявлено у таких областях: Запорізькій — 33, Чернівецькій — 24, Херсонській — 18, Дніпропетровській — 9, Івано-Франківській — 7, Миколаївській — 4, Вінницькій — 3, Волинській, Тернопільській, Черкаській — по 2. В інших регіонах дисертаційних робіт цієї тематики не зареєстровано.

У класі 9 *Географія. Біографії. Історія* найбільше дисертаційних досліджень належить столичним науковцям (17 докторських та 94 кандидатські), в рази менше зафіксовано у Львівській області (8 докторських та 30 кандидатських). Незначна кількість — у таких областях: Черкаській (4 докторські та 10 кандидатських), Чернівецькій (2 докторські та 12 кандидатських), Дніпропетровській (1 докторська та 11 кандидатських), Київській (2 докторські та 7 кандидатських), Одеській (2 докторські та 6 кандидатських), Івано-Франківській і Хмельницькій — по 7 кандидатських, Закарпатській, Миколаївській та Харківській — по 5 кандидатських, Чернігівській — 3 та 2 — у Луганській. У решті регіонів дисертаційних робіт класу 9 не зафіксовано.

Таблиця 3

Розподіл авторефератів дисертацій за класами УДК, науковим ступенем та територіальною ознакою здобувача

Регіони	Автореферат дисертацій	Науковий ступінь		Класи УДК																	
		доктор наук	кандидат наук	0		1		2		3		5		6		7		8		9	
				д-р	канд.	д-р	канд.	д-р	канд.	д-р	канд.	д-р	канд.	д-р	канд.	д-р	канд.	д-р	канд.	д-р	канд.
Вінницька	91	10	81	—	7	—	—	—	—	4	21	1	5	5	45	—	—	—	3	—	—
Волинська	26	2	24	—	—	—	2	—	—	1	6	1	2	—	8	—	—	—	2	—	4
Дніпропетровська	248	31	217	2	12	1	3	—	—	2	39	6	27	19	105	—	11	—	9	1	11
Донецька	71	15	56	3	6	—	—	—	—	2	28	—	—	10	22	—	—	—	—	—	—
Житомирська	36	4	32	—	—	—	3	—	5	2	10	—	—	2	14	—	—	—	—	—	—
Закарпатська	48	1	47	—	—	—	—	—	—	—	26	—	7	1	9	—	—	—	—	—	5
Запорізька	187	17	170	—	6	—	—	—	—	11	82	1	7	4	39	—	—	—	33	1	3
Івано-Франківська	149	11	138	3	2	—	1	—	—	—	47	2	18	6	34	—	22	—	7	—	7
Київська	77	9	68	—	—	—	5	—	—	6	50	—	—	1	6	—	—	—	—	2	7
Кіровоградська	34	1	33	—	—	—	—	—	—	—	28	—	—	1	5	—	—	—	—	—	—
Луганська	63	15	48	—	1	—	7	—	—	11	21	2	2	2	15	—	—	—	—	—	2
Львівська	504	70	434	4	33	2	1	—	—	18	107	17	55	18	147	2	30	1	31	8	30
Миколаївська	43	8	35	—	6	—	—	—	—	5	12	—	—	3	8	—	—	—	4	—	5
Одеська	358	43	315	4	26	2	26	—	—	21	105	1	27	12	100	—	9	1	16	2	6
Полтавська	66	4	62	—	4	—	—	—	—	2	28	—	3	2	27	—	—	—	—	—	—
Рівненська	52	0	52	—	2	—	5	—	1	—	37	—	—	—	7	—	—	—	—	—	—
Сумська	69	7	62	—	4	—	—	—	—	4	35	2	7	1	16	—	—	—	—	—	—
Тернопільська	131	25	106	3	7	—	—	—	—	14	38	—	10	8	49	—	—	—	2	—	—
Харківська	989	148	841	13	63	4	26	—	—	42	234	13	66	73	409	1	7	2	31	—	5
Херсонська	54	7	47	—	1	—	—	—	—	3	15	—	—	4	13	—	—	—	18	—	—
Хмельницька	80	5	75	2	6	—	5	—	—	2	41	—	—	1	16	—	—	—	—	—	7
Черкаська	84	13	71	—	13	—	—	—	—	9	36	—	4	—	6	—	—	—	2	4	10
Чернівецька	110	7	103	—	—	—	—	—	—	2	24	3	22	—	21	—	—	—	24	2	12
Чернігівська	37	9	28	1	3	—	—	—	—	8	19	—	1	—	2	—	—	—	—	—	3
м. Київ	2 603	419	2 184	18	88	30	116	—	7	133	741	63	314	119	626	11	75	28	123	17	94
Усього	6 210	881	5 329	53	290	39	200	—	13	302	1 830	112	577	292	1 749	14	154	32	305	37	211

У табл. 4 автореферати дисертацій розподілено за науковим ступенем, гендерною та територіальною ознаками здобувача.

Найбільший відсоток науковців зосереджено у м. Києві: чоловіків-дослідників — 42,2%, жінок-дослідників — 41,71%; у Харківській області: чоловіків —

17,58%, жінок — 14,76%, Львівській: чоловіків — 8,21%, жінок — 8,05%, Одеській: чоловіків — 4,92%, жінок — 6,35%; найменший відсоток жінок-дослідників — у Волинській області (0,38%), а чоловіків — у Рівненській (0,2%).

Серед здобувачів наукового ступеня доктора наук найбільша частка припадає на м. Київ: чоловіків — 44,99%, жінок — 50%. У Харківській області — чоловіків-дослідників — 20,28%, жінок — 13,5%; Львівській: чоловіків — 10,96%, жінок — 5,09%; найменшу частку жінок-дослідників зафіксовано у Волинській і

Закарпатській областях (по 0,22%), чоловіків — у Волинській та Кіровоградській (по 0,23%). Не зареєстровано жінок — здобувачів наукового ступеня доктора наук у Кіровоградській та Рівненській областях, а чоловіків — у Закарпатській та Рівненській.

Серед здобувачів наукового ступеня кандидата наук найбільшу частку і чоловіків, і жінок — здобувачів наукового ступеня виявлено у м. Києві (41,64% та 40,54% відповідно), найменший відсоток чоловіків-здобувачів у Рівненській області (0,23%), жінок — у Волинській (0,41%).

Таблиця 4

Розподіл авторефератів дисертацій за науковим ступенем, гендерною та територіальною ознаками здобувача

Регіони	Науковців					Науковий ступінь									
	усього, осіб	у т. ч. жінок	% заг. чисельності жінок	у т. ч. чоловіків	% заг. чисельності чоловіків	доктора наук					кандидата наук				
						усього, осіб	у т. ч. жінок	% заг. чисельності жінок	у т. ч. чоловіків	% заг. чисельності чоловіків	усього, осіб	у т. ч. жінок	% заг. чисельності жінок	у т. ч. чоловіків	% заг. чисельності чоловіків
Вінницька	91	44	1,21	47	1,84	10	7	1,55	3	0,70	81	37	1,16	44	2,07
Волинська	26	14	0,38	12	0,47	2	1	0,22	1	0,23	24	13	0,41	11	0,52
Дніпропетровська	248	124	3,40	124	4,85	31	13	2,88	18	4,20	217	111	3,47	106	4,98
Донецька	71	38	1,04	33	1,29	15	6	1,33	9	2,10	56	32	1,00	24	1,13
Житомирська	36	25	0,68	11	0,43	4	2	0,44	2	0,47	32	23	0,72	9	0,42
Закарпатська	48	20	0,55	28	1,09	1	1	0,22	—	—	47	19	0,59	28	1,31
Запорізька	187	122	3,34	65	2,54	17	10	2,21	7	1,63	170	112	3,50	58	2,72
Івано-Франківська	149	85	2,33	64	2,50	11	5	1,11	6	1,40	138	80	2,50	58	2,72
Київська	77	46	1,26	31	1,21	9	6	1,33	3	0,70	68	40	1,25	28	1,31
Кіровоградська	34	20	0,55	14	0,55	1	—	—	1	0,23	33	20	0,63	13	0,61
Луганська	63	44	1,21	19	0,74	15	11	2,43	4	0,93	48	33	1,03	15	0,70
Львівська	504	294	8,05	210	8,21	70	23	5,09	47	10,96	434	271	8,47	163	7,65
Миколаївська	43	24	0,66	19	0,74	8	5	1,11	3	0,70	35	19	0,59	16	0,75
Одеська	358	232	6,35	126	4,92	43	29	6,42	14	3,26	315	203	6,35	112	5,26
Полтавська	66	43	1,18	23	0,90	4	2	0,44	2	0,47	62	41	1,28	21	0,99
Рівненська	52	47	1,29	5	0,20	—	—	—	—	—	52	47	1,47	5	0,23
Сумська	69	41	1,12	28	1,09	7	4	0,88	3	0,70	62	37	1,16	25	1,17
Тернопільська	131	88	2,41	43	1,68	25	16	3,54	9	2,10	106	72	2,25	34	1,60
Харківська	989	539	14,76	450	17,58	148	61	13,5	87	20,28	841	478	14,94	363	17,04
Херсонська	54	39	1,07	15	0,59	7	3	0,66	4	0,93	47	36	1,13	11	0,52
Хмельницька	80	49	1,34	31	1,21	5	2	0,44	3	0,70	75	47	1,47	28	1,31
Черкаська	84	57	1,56	27	1,06	13	10	2,21	3	0,70	71	47	1,47	24	1,13
Чернівецька	110	66	1,81	44	1,72	7	2	0,44	5	1,17	103	64	2,00	39	1,83
Чернігівська	37	27	0,74	10	0,39	9	7	1,55	2	0,47	28	20	0,63	8	0,38
м. Київ	2 603	1 523	41,71	1 080	42,20	419	226	50,00	193	44,99	2 184	1 297	40,54	887	41,64
Усього	6 210	3 651	100	2 559	100	881	452	100	429	100	5 329	3 199	100	2 130	100

Бібліометричний аналіз записів БД авторефератів дисертацій, наведених у табл. 5, свідчить, що найбільший відсоток жінок-науковців зосереджено у класах 3 *Суспільні науки* (38,32%), 6 *Прикладні науки. Медицина. Техніка* (27,66%) і 5 *Математика та природничі науки* (9,39%); чоловіків-науковців — у класах 6 *Прикладні науки. Медицина. Техніка* (40,29%), 3 *Суспільні науки* (28,64%) та 0 *Загальний відділ* (5,78%); найменший відсоток здобувачів — у класі 2 *Релігія. Теологія (богослов'я)*: жінок — 0,14%, чоловіків — 0,31%.

Найбільший відсоток жінок — здобувачів наукового ступеня доктора наук зареєстровано у класах

3 *Суспільні науки* (41,59%), 6 *Прикладні науки. Медицина. Техніка* (28,32%); чоловіків — у класах 6 *Прикладні науки. Медицина. Техніка* (38,23%), 3 *Суспільні науки* (26,57%). У класі 2 *Релігія. Теологія (богослов'я)* докторських дисертацій не зафіксовано.

У класі 6 *Прикладні науки. Медицина. Техніка* зареєстровано найбільше дисертаційних досліджень чоловіків — здобувачів наукового ступеня кандидата наук (40,7%), жінок — у класі 3 *Суспільні науки* (37,86%); найменше здобувачів наукового ступеня кандидата наук зафіксовано у класі 2 *Релігія. Теологія (богослов'я)*: жінок — 0,16%, чоловіків — 0,38%.

**Розподіл авторефератів дисертацій за науковим ступенем,
гендерною ознакою здобувача та класами УДК**

Основні класи УДК	Науковці					Науковий ступінь									
	усього, осіб	у т. ч. жінок	% заг. чисельності жінок	у т. ч. чоловіків	% заг. чисельності чоловіків	доктора наук					кандидата наук				
						усього, осіб	у т. ч. жінок	% заг. чисельності жінок	у т. ч. чоловіків	% заг. чисельності чоловіків	усього, осіб	у т. ч. жінок	% заг. чисельності жінок	у т. ч. чоловіків	% заг. чисельності чоловіків
0 Загальний відділ	343	195	5,34	148	5,78	53	25	5,53	28	6,53	290	170	5,31	120	5,63
1 Філософія	239	178	4,88	61	2,38	39	28	6,19	11	2,56	200	150	4,69	50	2,35
2 Релігія. Теологія (богослов'я)	13	5	0,14	8	0,31	—	—	—	—	—	13	5	0,16	8	0,38
3 Суспільні науки	2 132	1 399	38,32	733	28,64	302	188	41,59	114	26,57	1 830	1211	37,86	619	29,06
5 Математика та природничі науки	689	343	9,39	346	13,52	112	33	7,30	79	18,41	577	310	9,69	267	12,54
6 Прикладні науки. Медицина. Техніка	2 041	1 010	27,66	1 031	40,29	292	128	28,32	164	38,23	1 749	882	27,57	867	40,70
7 Мистецтво. Декоративно-прикладне мистецтво. Ігри. Спорт	168	99	2,71	69	2,70	14	9	1,99	5	1,17	154	90	2,81	64	3,00
8 Мова. Мовознавство. Художня література. Літературознавство	337	301	8,24	36	1,41	32	27	5,97	5	1,17	305	274	8,57	31	1,46
9 Географія. Біографії. Історія	248	121	3,31	127	4,96	37	14	3,10	23	5,36	211	107	3,34	104	4,88
Усього	6 210	3 651	100	2 559	100	881	452	100	429	100	5 329	3 199	100	2 130	100

Висновки

На підставі бібліометричного аналізу БД авторефератів дисертацій за 2016 р. виявлено:

1. Кількість авторефератів дисертацій, що надійшли в Книжкову палату України у 2016 р., порівняно з 2015 р. зменшилася на 1131 запис, тобто на 15,4%, від рівня 2015 р. (6210 записів у 2016 р. і 7341 запис у 2015 р.).

2. За галузями наук, що відповідають класам УДК, найбільше авторефератів дисертацій у 2016 р. зафіксовано у класах *3 Суспільні науки* — 34,33% загальної кількості (2132 записи), *6 Прикладні науки. Медицина. Техніка* — 32,87% (2041 запис) і *5 Математика та природничі науки* — 11,1% (689 записів); найменше — у класі *2 Релігія. Теологія (богослов'я)* — 0,2% (13 записів).

3. Згідно з розподілом галузей наук у переліку наукових спеціальностей, більшість дисертаційних робіт представлено з технічних (15,33%), економічних (14,78%), медичних (11,28%), юридичних (10,79%), педагогічних (10,56%), філологічних (5,46%), фізико-математичних (5,06%), біологічних (3,45%), історичних (3,34%), психологічних (2,52%) і сільськогосподарських (2,46%) наук. Порівняно невелика кількість робіт — із філософських (1,81%), політичних (1,49%), хімічних (1,46%) наук, державного управління (1,33%), фізичного виховання та спорту (1,22%), національної безпеки (1,12%), фармацевтичних (1,09%), ветеринарних (1,01%) наук, із соціальних комунікацій (0,9%),

геологічних наук (0,85%), мистецтвознавства (0,69%), географічних наук (0,67%), культурології та соціологічних наук (по 0,4%), архітектури (0,37%). Найменше дисертаційних робіт подано до захисту з військових наук (0,14%).

4. Аналіз БД авторефератів дисертацій за науковим ступенем (6210 записів) свідчить, що роботи на здобуття наукового ступеня доктора наук становлять 14,19% цієї кількості, або 881 запис, кандидата наук — 85,81%, або 5329 записів.

5. Аналіз БД за гендерною ознакою доводить, що з кожним роком у нашій країні частка жінок-науковців у відсотковому відношенні до загальної кількості здобувачів наукового ступеня зростає: у 2016 р. вона становила 58,79%, або 3651 особу, чоловіків — 41,21%, або 2559 осіб, тоді як у 2015 р. на частку жінок припадало 58,61%, або 4303 особи, чоловіків — 41,39%, або 3038 осіб.

6. Серед жінок-здобувачів на ступінь доктора наук претендують 452 особи (51,31% загальної кількості претендентів на цей ступінь), кандидата наук — 3199 осіб, або 60,03%. Для чоловіків ці показники становлять 48,69%, або 429 осіб, та 39,97%, або 2130 осіб, відповідно. Кількість жінок — здобувачів наукового ступеня доктора наук перевищує кількість чоловіків у 1,4 раза, а кандидата наук — у 1,5 раза.

7. За територіальною ознакою найбільшу кількість дисертаційних досліджень підготовлено у м. Києві (41,92%), Харківській (15,93%), Львів-

ській (8,12%), Одеській (5,76%), Дніпропетровській (3,99%) та Запорізькій (3,01%) областях, а найменше — у Волинській області (0,42%).

8. За територіальною та гендерною ознаками:

— найбільше здобувачів наукового ступеня доктора наук серед жінок виявлено у м. Києві (50%), Харківській (13,5%), Одеській (6,42%) областях; найменше — у Волинській та Закарпатській областях (по 0,22%). Не виявлено жінок — здобувачів наукового ступеня доктора наук у Кіровоградській та Рівненській областях;

— серед чоловіків найбільшу кількість наукових досліджень на ступінь доктора наук підготовлено у м. Києві (44,99%), Харківській (20,28%), Львівській (10,96%) областях; найменшу — у Волинській і Кіровоградській областях (по 0,23%). Не виявлено чоловіків — здобувачів наукового ступеня доктора наук у Закарпатській та Рівненській областях;

— серед здобувачів наукового ступеня кандидата наук найвищий відсоток жінок зафіксовано у м. Києві (40,54%), Харківській (14,94%), Львівській (8,47%) областях; найменший відсоток — у Волинській області (0,41%);

— серед здобувачів наукового ступеня кандидата наук найвищий відсоток чоловіків зосереджено у м. Києві (41,64%), Харківській (17,04%), Львівській (7,65%) областях; найменший відсоток — у Рівненській області (0,23%).

9. Дисертаційні дослідження жінок — здобувачів наукового ступеня доктора наук здебільшого пов'язані із тематикою класів 3 *Суспільні науки* (41,59%) та 6 *Прикладні науки. Медицина. Техніка* (28,32%); наукового ступеня кандидата наук — класів 3 *Суспільні науки* (37,86%) та 6 *Прикладні науки. Медицина. Техніка* (27,57%); в інших класах налічується менш як 10%. Жодної дисертації на здобуття наукового ступеня доктора наук жінками-науковцями не розроблено у класі 2 *Релігія. Теологія (богослов'я)*.

10. Дисертаційні дослідження чоловіків — здобувачів наукового ступеня доктора наук здебільшого пов'язані із тематикою класів 6 *Прикладні науки. Медицина. Техніка* (38,23%), 3 *Суспільні науки* (26,57%); на ступінь кандидата наук — класів 6 *Прикладні науки. Медицина. Техніка* (40,7%), 3 *Суспільні науки* (29,06%) і 5 *Математика та природничі науки* (12,54%); у решті класів налічується менше ніж 6%.

Список використаної літератури

1. *Библиографическая запись. Сокращение слов на русском языке. Общие требования и правила* : ГОСТ 7.12—93. — [Взамен ГОСТ 7.12—77 ; введ. 1995—07—01]. — Москва : Госстандарт России, 1995. — 17 с. — (Система стандартов по информации, библиотечному и издательскому делу).
2. *Библиографический запис. Библиографический опис. Загальні вимоги та правила складання* (ГОСТ 7.1—2003, IDT) : ДСТУ ГОСТ 7.1:2006. — Чинний від 2007—07—01. — Київ : Держспоживстандарт України, 2007. — 47 с. — (Система стандартів з інформації, бібліотечної та видавничої справи).

3. *Библиографический запис. Скорочення слів і словосполук, поданих іноземними європейськими мовами* : ДСТУ 7093:2009. — Чинний від 2010—04—01. — Київ : Держспоживстандарт України, 2009. — 83 с. — (Система стандартів з інформації, бібліотечної та видавничої справи).
4. *Библиографический опис. Скорочення слів і словосполучень в українській мові. Загальні вимоги та правила* (ISO 4:1984, NEQ; ISO 832:1994, NEQ) : ДСТУ 3582:2013. — [На заміну ДСТУ 3582—97 : чинний від 2014—01—01]. — Київ : Мінекономрозвитку України, 2014. — III, 15 с., включ. обкл. : табл., 29 см. — (Інформація та документація).
5. *Видання. Основні види. Терміни та визначення* : ДСТУ 3017—95. — Чинний від 1996—01—01. — Київ : Держстандарт України, 1995. — 45 с. — (Система стандартів з інформації, бібліотечної та видавничої справи).
6. *Визначення індексів УДК для наукових документів : метод. рекомендації* / [уклад.: М. Й. Ахвердова та ін.] ; Держ. наук. установа "Кн. палата України ім. Івана Федорова". — Київ : Кн. палата України, 2015. — 32 с.
7. *Издания. Государственные библиографические указатели. Общие требования* : ГОСТ 7.61—90. — Дата введения 01.01.91. — Москва : Изд-во стандартов, 1990. — 13 с. — (Система стандартов по информации, библиотечному и издательскому делу).
8. *Літопис авторефератів дисертацій : держ. бібліогр. покажч. України / Книжкова палата України імені Івана Федорова*. — Київ, 2016. — № 1. — (Національна бібліографія України).
9. *Методичні рекомендації щодо складання бібліографічного запису на автореферати дисертацій* / [уклад. О. М. Устіннікова] ; Держ. наук. установа "Кн. палата України". — 2-ге вид., виправ. — Київ : Кн. палата України, 2016. — 20 с.
10. *Про обов'язковий примірник документів* : Закон України від 9 квіт. 1999 р. № 595-XIV // Відомості Верховної Ради України. — 1999. — № 22/23. — Ст. 199.
11. *Розташування бібліографічних записів у бібліографічних покажчиках на основі Універсальної десятикової класифікації : таблиці класифікації* / Кн. палата України ; [підгот. О. Устіннікова]. — Київ : [б. в.], 2014. — 29 с.

В статтє на основани анализа бази даних авторефератов диссертацій за 2016 г. согласно отраслей знаний, которые соответствуют классам и разделам Универсальной десятичной классификации (УДК), выявлены основные тенденции и особенности развития научных исследований в Украине. Также выполнен анализ количественного и тематического распределения диссертационных исследований согласно регионам, научной степени и гендерной принадлежности ученых.

Tendencies of progression in scientific researches in Ukraine are presented in the article, based on analysis of data base of dissertations synopses 2016 in obedience to the fields of knowledge which correspond classes and sections of Universal Decimal Classification (UDC). The analysis of the quantitative and thematic distributing of dissertation researches is also executed in obedience to regions, scientific degree and gender belonging of scientists.

Надійшла до редакції 12 жовтня 2017 року